

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТА РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«МІКРОЕКОНОМІКА»

(для слухачів другої вищої освіти факультету

післядипломної освіти і заочного навчання, спеціальностей

7.03050901 – «Облік і аудит» і 7.03050401 – “Економіка підприємства”)

Програма навчальної дисципліни та робоча програма навчальної дисципліни «Мікроекономіка» (для слухачів другої вищої освіти факультету післядипломної освіти і заочного навчання, спеціальностей 7.03050901 – «Облік і аудит» і 7.03050401 – “Економіка підприємства”) / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: Н. М. Сіренко, К. О. Кожокіна. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 20 с.

Укладачі : Н. М. Сіренко, К. О. Кожокіна

Рецензент: доц., к.е.н. Т. А. Пушкар

Програма побудована за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Затверджено на засіданні кафедри економіки підприємств міського господарства № 12 від 07.06.2012 р.

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	4
1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
1.1. Мета, предмет та місце дисципліни	5
1.2. Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни	5
1.3. Освітньо-кваліфікаційні вимоги	6
1.4. Рекомендована основна навчальна література	6
1.5. Анотації програми навчальної дисципліни	7
2. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	8
2.1. Структура навчальної дисципліни й розподіл обсягу навчальної роботи студента за спеціальностями та видами навчальної роботи.....	8
2.2. Зміст дисципліни.....	9
2.3. Засоби контролю та структура залікового кредиту.....	17
2.4. Інформаційно-методичне забезпечення	19

ВСТУП

Для формування сучасного економічного мислення, підготовки фахівців нового покоління треба спиратися на фундаментальні знання, зокрема історичні, вихідні для всебічного вивчення різноманітних соціально-економічних процесів. Такі знання покликаний надати навчальний курс «Мікроекономіка».

Дисципліна «Мікроекономіка» є нормативною слухачів другої вищої освіти напряму підготовки – 0501 „Економіка та підприємництво” спеціальностей 7.03050401 - “Економіка підприємства” і 7.03050901 - „Облік і аудит”. Програма курсу включає матеріали, що підготовлені відповідно до місця навчального предмету в структурно-логічній схемі, передбаченої освітньо-професійною програмою бакалавра.

Участь нашої держави в Болонському процесі обумовлює впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу, що є нашим національним варіантом ECTS. Виходячи з кредитно-модульної системи організації навчального процесу, п'ятнадцять тем зведені в два змістові модулі (далі ЗМ).

Програма навчальної дисципліни складена на основі:

- ГСВО України: ОКХ спеціаліста напряму підготовки 0501–«Економіка і підприємництво» 2004 р.;
- ГСВО: ОПП перепідготовки спеціаліста напряму 0501–«Економіка і підприємництво» 2003 р.
- СВО ХНАМГ Навчальні плани підготовки перепідготовки спеціалістів напряму 0501–«Економіка і підприємництво» спеціальностей 7.03050901 – «Облік і аудит» і 7.03050401 - “Економіка підприємства” 2006 р.

Програма ухвалена на засіданні кафедри економіки підприємств міського господарства ХНАМГ (протокол № 12 від 07.06.2012 р.).

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Мета, предмет та місце дисципліни

1.1.1. *Мета:* формування системи знань з теорії поведінки споживача, теорії підприємства та ринкових структур, ринку факторів виробництва.

Завдання: вивчення базових положень мікроекономічної теорії; набуття навичок використання інструментарію мікроекономічного аналізу.

1.1.2. *Предмет:* поведінка на ринку економічних суб'єктів, які прагнуть вигоди, оптимально використовуючи обмежені ресурси альтернативного застосування.

1.1.3. Місце дисципліни в структурно-логічній схемі підготовки спеціаліста

Дисципліни, що передують вивченню даної дисципліни	Дисципліни, вивчення яких спирається на дану дисципліну
вихідна	1) економічна історія; 2) історія економічних учень

1.2. Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни

Модуль 1. Мікроекономіка

(назва модулю)

(4 / 144)

(кількість кредитів/годин)

Змістові модулі (ЗМ):

ЗМ 1.1. Теорія поведінки споживача.

Попит і пропонування, їх взаємодія та концепція еластичності.

Навчальні елементи

1.1.1. Предмет і метод мікроекономіки.

1.1.2. Теорія граничної корисності і поведінка споживача.

1.1.3. Ординалістська теорія поведінки споживача.

1.1.4. Аналіз поведінки споживача.

1.1.5. Попит та пропонування, їх взаємодія.

ЗМ 1.2. Теорія виробництва. Ринки товарів і факторів виробництва

Навчальні елементи

1.2.1. Мікроекономічна модель підприємства.

1.2.2. Витрати і результати виробництва.

1.2.3. Ринок досконалої конкуренції.

1.2.4. Монопольний ринок.

1.2.5. Олігополія та монополістична конкуренція.

1.2.6. Загальна характеристика факторних ринків. Ринок праці.

1.2.7. Ринок капіталу.

1.3. Освітньо-кваліфікаційні вимоги

Вміння та знання (за рівнями сформованості)	Сфери діяльності (виробнича, соціально- виробнича, соціально-побутова)	Функції діяльності у виробничій сфері (проектувальна, організаційна, управлінська, виконавська, технічна, інші)
Репродуктивний рівень Ураховувати основні економічні закони у процесі професійної діяльності.	Виробнича	Організаційна
Алгоритмічний рівень. На підставі моделей поведінки споживача прогнозувати максимізацію загальної корисності та платоспроможності домашнього господарства за фактичних бюджетних обмежень. Формувати й обробляти необхідну інформаційну базу щодо конкурентного середовища підприємства. Визначати ціни та обсяг виробництва в умовах конкуренції.	Виробнича	Організаційна
Евристичний рівень Прогнозувати оптимальні витрати на виробництві та максимальні прибутки за короткотерміновий та довготерміновий періоди. Опрацьовувати параметри становища підприємства в порівнянні з конкурентами, визначати конкурентні переваги.	Виробнича	Організаційна

1.4. Рекомендована основна навчальна література

1. Базилевич В.Д. Мікроекономіка: підручник. К.: Знання, 2007. – 677 с.
2. Гальперин В.М., Игнатьев С.М., Моргунов В.И. Микроэкономика: Учебник в 2-х частях. СПб.: Питер, 2001.
3. Задоя А.О. Мікроекономіка, Курс лекцій та вправи, - К.: Знання, 2002.— 211 с.
4. Макконнелл К., Брю С. Экономикс. Принципы, проблемы и политика. – М.: инфра, 2000. – Том 2. – 400 с.

5. Нуреев Р.М. Курс микроэкономики: Учебник для вузов. – 2-е изд., зим. – М.: Норма, 2005. – 560 с.

6. Тимофієва С.Б., Шекшуєв О.А. Мікроекономіка. Тексти лекцій та завдання до основних тем курсу (для студентів усіх форм навчання економічних спеціальностей). – Х.: ХНАМГ, 2004.

1.5. Анотації програми навчальної дисципліни

Мікроекономіка

Мета вивчення: формування системи знань з теорії поведінки споживача, теорії підприємства та ринкових структур, ринку факторів виробництва.

Предмет дисципліни: поведінка на ринку економічних суб'єктів, які прагнуть вигоди, оптимально використовуючи обмежені ресурси альтернативного застосування.

Змістові модулі: теорія поведінки споживача, попит і пропонування, їх взаємодія та концепція еластичності; теорія виробництва, ринки товарів і факторів виробництва

Микроэкономика

Цель изучения: формирование системы знаний о теории поведения потребителя, теории предприятия и рыночных структур, рынка факторов производства.

Предмет дисциплины: поведение на рынке экономических субъектов, которые стремятся к выгоде, оптимально используя ограниченные ресурсы альтернативного применения.

Модули содержания: теория поведения потребителя, спрос и предложение, их взаимодействие и концепция эластичности; теория производства, рынки товаров и факторов производства.

Microeconomic

The purpose of studying: formation of system of knowledge of the theory of behaviour of the consumer, the theory of the enterprise and market structures, the market of factors of manufacture.

The content of the subject: behaviour in the market of economic subjects which aspire to benefit, optimum using the limited resources of alternative application.

The modules of the content: the theory of behaviour of the consumer, a supply and demand, their interaction and the concept of elasticity; the theory of manufacture, commodity markets and factors of manufacture.

2. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Структура навчальної дисципліни й розподіл обсягу навчальної роботи студента за спеціальностями та видами навчальної роботи

2.1.1. Структура навчальної дисципліни

Призначення: підготовка спеціаліста	Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів , відповідно ECTS – 4 Модулів – 1 Змістових модулів – 2 Загальна кількість годин – 144	Напрямок підготовки – 0501 - «Економіка та підприємництво» Спеціальности - 7.03050901 - «Облік і аудит» (О і А) 7.03050401 - «Економіка підприємства» (ЕП) Освітньо-кваліфікаційний рівень – спеціаліст	Нормативна Рік підготовки – перший Семестр – перший Аудиторні заняття (годин): 16 Лекції – 8 Практичні заняття - 8 Самостійна робота – 128, з них контрольна робота - 15 Розрахунково графічна робота - 30 Від підсумкового контролю – іспит
Примітка: співвідношення кількості годин аудиторних занять і позааудиторної роботи становить 11% до 89%		

2.1.2. Розподіл обсягу навчальної роботи студента за спеціальностями та видами навчальної роботи (за робочими навчальними планами заочної форми навчання)

Спеціальність (шифр, аббревіатура)	Форма навчання	Семестр (и)	Години									Іспити (семестри)	Заліки (семестри)
			Всього	Аудиторні	у тому числі			Самостійна робота	у тому числі				
					Лекції	Практ.	Лаб.		Кон.роб	КП/КР	РГР		
7.050107 – ЕП	Заочна	1	144	16	8	8	-	128	-	-	30	1	-
7.050106 – (О і А)	Заочна	1	144	16	8	8	-	128	-	-	30	1	-

2.2. Зміст дисципліни

2.2.1. Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни

Модуль 1. Мікроекономіка

(4 / 144)

(назва модулю)

(кількість кредитів/годин)

Змістові модулі (ЗМ):

ЗМ 1.1. Теорія поведінки споживача. Попит і пропонування, їх взаємодія та концепція еластичності.

(1,5 / 60)

(назва змістового модулю)

(кількість кредитів/годин)

1.1.1. Предмет і метод мікроекономіки. Проблема обмеженості ресурсів і необхідність вибору. Крива виробничих можливостей, її значення у мікроаналізі. Альтернативна вартість ресурсів. Альтернативність цілей використання обмежених ресурсів, раціональність поведінки суб'єктів ринкових відносин. Предмет і функції мікроекономіки. Становлення мікроекономіки як науки. Роль К. Менгіра, А. Маршалла, Л. Вальраса в становленні мікроекономіки. Основні питання мікроекономіки. Об'єкт вивчення та функції мікроекономіки. Методологічні засади мікроекономіки. Графічний аналіз, моделювання: графічне, аналітичне, табличне. Оптимізація й визначення рівноваги тощо.

1.1.2. Теорія граничної корисності і поведінка споживача. Свобода вибору і суверенітет споживача. Сутність суверенітету споживача, його умови. Мотиви та результати обмеження свободи вибору споживача. Зв'язок „споживач – виробник”. Поняття корисності, її особливості та спосіб досягнення. Сукупна та гранична корисність, їх графічний аналіз. Корисність, її види та шкала. Гранична корисність, її графік. Сукупна корисність: визначення, графік. Взаємозв'язок сукупної і граничної корисності. Закон спадної граничної корисності. Припущення в теорії споживання. Поняття рівноваги споживача. Раціональність поведінки споживача. Обмеження споживацького вибору. Незалежність вибору споживача. Визначеність споживчих переваг. Закони Госсена, їх роль в теорії споживання. Кардиналістська (кількісна) модель оптимізації споживчого вибору. Перший закон Госсена, сутність і значення в теорії споживання. Зважена гранична корисність. Другий закон Госсена. Умови рівноваги споживача за кардиналістською теорією корисності.

1.1.3. Ординалістська теорія поведінки споживача. Аксиоми ординалістської теорії корисності (система переваг споживача, її основні елементи). Здатність до ранжування альтернатив. Транзитивність переваг. Не насиченість благами. Субституціональність. Особливості аналізу функції корисності з ординалістських позицій. Функція корисності, її модифікації. Криві байдужості як спеціальний інструментарій мікроекономічного аналізу. Карта байдужості. Властивості кривих байдужості. Гранична норма заміщення благ: сутність методика обчислення. Наслідок динаміки норми заміщення у поясненні форми кривих байдужості. Карта байдужості, можливі її

конфігурації. Бюджетне обмеження і можливості споживача. Бюджетна лінія, її рівняння і графічна побудова. Рівновага споживача за ординалістською концепцією. Визначення нахилу бюджетної лінії та куту нахилу внаслідок зміни цін на благо. Вплив зміни доходу споживача на положення бюджетної лінії та на процес споживання. Оптимізація споживчого вибору за ординалістською концепцією, її графічна та аналітична інтерпретація.

1.1.4. Аналіз поведінки споживача Реакція споживача на зміни його доходу і цін. Графічний аналіз ліній „доход – споживання” та „доход – ціна”. Криві Енгеля. Лінія „доход – споживання” її нахил як свідчення ставлення споживача до благ. Поняття „нормальних” і „низькоякісних” товарів. Криві Енгеля, їх побудова. Закон Енгеля – Швабе. Зміна вибору споживача у результаті зміни ціни одного з товарів та обох товарів. Побудова лінії „ціна – споживання”. Ефект доходу та ефект заміщення. Парадокс Гіффена. Розкладання сукупної зміни обсягу попиту на дві складові: ефект доходу і ефект заміщення. Одно-та різнонаправлений вплив ефектів. Парадокс Гіффена. 3. Надлишок споживача: поняття, утворення, зміна. Утворення надлишку споживача в результаті перевищення корисності над ціною. Сукупний надлишок споживачів та формування ринкового попиту на певний товар.

1.1.5. Попит та пропонування, їх взаємодія. Попит, закон попиту. Цінові й нецінові детермінанти попиту. Закон попиту, функція попиту, крива попиту. Зміна попиту і зміна обсягу попиту. Цінові і нецінові фактори попиту (економічний, алгебраїчний, графічний аналіз). Ринковий попит як сума індивідуальних (означення, побудова графіку). Пропозиція, закон пропозиції. Фактори пропозиції. Функція пропозиції, крива пропозиції. Зміна пропозиції і зміна обсягу пропозиції. Цінові і нецінові детермінанти пропозиції (економічний, алгебраїчний, графічний аналіз). Ринкова рівновага та проблема її сталості. Взаємодія попиту й пропозиції. Поняття рівноваги, надлишку, дефіциту. Ринкова ціна і ціна рівноваги, обсяг рівноваги. Механізм встановлення ринкової рівноваги (павутино подібна модель). Вплив зміни попиту та пропозиції на рівновагу, взаємодія змін попиту і пропозиції. Вплив податків і дотацій на ринкову рівновагу. Концепція цінової еластичності попиту у визначенні міри чутливості споживача до змін цін на товари, її фактори, ступені та коефіцієнти. Методичні підходи до обчислення показника еластичності. Ступені цінової еластичності попиту Чинники цінової еластичності попиту, особливості їх впливу. Взаємозв’язок між ціною і валовим виторгом за різної еластичності. Методика обчислення та параметри значень коефіцієнтів еластичності попиту за доходом та перехресного. Сутність коефіцієнту еластичності попиту за доходом, параметри його значень для „нормальних” і „неякісних” товарів. Практичне використання концепції „перехресної” еластичності попиту для обґрунтування цінової політики продавців (виробників) взаємозв’язаних товарів

1.2.1. Мікроекономічна модель підприємства. Підприємство як суб'єкт ринкових відносин, його організаційні форми і функції. Підприємство як закупівельна система, товаровиробник та продавець. Організаційні форми та функції підприємства. Мотивація поведінки підприємства. Фактор часу і періоди функціонування підприємства. Головні задачі: що виробляти (продукція, роботи, послуги), як виробляти (технологія, виробництва), для кого виробляти (ринки, споживачі, ціни). Фактор часу і періоди функціонування підприємства: миттєвий, короткий і тривалий. Поняття і параметри виробничої функції. Виробнича функція з одним змінним фактором і її графічне відображення. Властивості виробничої функції. Феномен „згасання” виробничої функції. Правило спадної віддачі (продуктивності) змінного фактору виробництва. Виробнича функція з двома змінними факторами. Крива однакового продукту (виробничої байдужості) – ізокоста, її властивості. Карта ізоквант. Заміщення факторів виробництва. Гранична норма технологічного заміщення. Можливі конфігурації ізоквант. Сукупний, середній та граничний продукт (аналітичний та графічний аналіз). Правило спадної віддачі (продуктивності) змінного фактору виробництва. Графічний і аналітичний аналіз динаміки загального, середнього і граничного продуктів. Аналіз дії правила спадної віддачі змінного фактора виробництва. Заміщення факторів виробництва. Віддача від масштабу: постійна (стала), зростаюча, спадна. Умови та графічний аналіз заміщення факторів виробництва. Постійна реакція АР. Зростаюча реакція АР. Спадна. реакція АР. Показник еластичності випуску від масштабу. Однорідна виробнича функція. Неоднорідна виробнича функція. Теорема Векселя – Джонса. Вибір комбінації виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску. Умови комбінації (заміщення) факторів. Лінія однакових витрат – ізокоста. Карта ізокост. Оптимум товаровиробника. Спільний графік однакового продукту та однакових витрат. Траєкторія розширення виробничої діяльності фірми в короткому та тривалому періодах. Межі розширення у короткому періоді. Оптимальний шлях розвитку в тривалому періоді.

1.2.2. Витрати і результати виробництва. Витрати виробництва, економічний та бухгалтерський підходи до визначення. Альтернативні витрати та їхній склад. Явні витрати. Неявні витрати. Економічні витрати. Бухгалтерські витрати. Часткова варіація факторів виробництва і функції витрат. Короткострокові витрати, їх графічний, алгебраїчний та вербальний аналіз. Закон неминучого зростання граничних витрат. Постійні та змінні витрати, їх графіки. Сукупні, середні та граничні витрати (економічний, аналітичний, графічний аналіз). Довгострокові витрати. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства. Ізоквантна, пропорційна та ізоклінна варіація факторів виробництва та функція витрат. Криві тривалих витрат (сукупні і середні). Види кривих тривалих середніх витрат. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства. Варіанти технологічного вибору фірми в процесі довготермінової стратегії розвитку.

1.2.3. Ринок досконалої конкуренції. Поняття ринкової структури. Кількісні методи оцінки структури ринку. Визначення поняття „ринкова структура”. Розуміння понять: „однорідність продукції”, „легкість входу”, „легкість виходу”, „значна доля”, „рівний доступ до інформації”. Порогова доля ринку. Індекс Лернера. Індекс Херфіндаля –Хіршмана (Н-індекс). Індекс Лінда. Проблема визначення кордонів ринку. Ознаки й умови досконалої конкуренції. Головна проблема теорії фірми. Основні риси ринку досконалої конкуренції. Ринковий попит на продукцію фірми за умов досконалої конкуренції. Графічне зображення попиту, середнього, граничного й сукупного доходу фірми. Конкурентна стратегія фірми у короткотерміновому періоді. Поведінка конкурентної фірми у короткостроковому періоді. Два підходи до визначення оптимальних обсягів випуску (економічний, аналітичний, графічний аналіз). Доцільність продовження чи припинення виробництва у короткостроковому періоді за досконалої конкуренції (графічний і аналітичний аналіз). Конкурентна стратегія фірми у довгостроковому періоді. Припущення довгострокового періоду. Довгострокова рівновага конкурентної фірми, галузі та механізм її підтримки (графічний, аналітичний та економічний аналіз). Ефективність ринку досконалої конкуренції. Досконала конкуренція та ефективність. Ефективність виробництва. Ефективність розподілу ресурсів. Переваги та недоліки досконалої конкуренції.

1.2.4. Монопольний ринок. Модель „чистої” монополії та її основні ознаки. Характеристика ринку чистої монополії. Ознаки чистої монополії. Монопольний ринок у короткостроковому періоді. Поведінка фірми-монополіста у короткостроковому періоді. Одночасний вибір монополістом ціни та обсягу виробництва. Вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту. Правило максимізації прибутку. Оптимум монополії у довгостроковому періоді. Оптимум монополії у довгостроковому періоді: розмір фірми менший за оптимальний; розмір фірми більший за оптимальний; оптимальний розмір фірми (економічний, аналітичний, графічний аналіз). Цінова дискримінація: поняття, умови, різновиди. Поняття цінової дискримінації, умови для її здійснення. Основні види та форми цінової дискримінації. Економічні наслідки монополізму. Види монополій. Економічні наслідки монополізму. Порівняльний аналіз конкурентної та монопольної рівноваги.

1.2.5. Олігополія та монополістична конкуренція. Олігополія, її сутність та основні ознаки. Основні риси олігополії. Аналіз взаємовідносин двох товаровиробників у статиці. Модель Курно: договірні і конкурентна рівновага. Інтерпретація дуополії – моделі Бертрана, Еджуорта, Штакельберга. Основні моделі олігопольної поведінки. Теорія „ ламаної кривої попиту”. Олігополія заснована на тайній змові, її графічний аналіз. Антитрестовське законодавство як чинник, що протидіє таємній змові. Мовчазна згода (тип лідерства в цінах). Модель цінової поведінки олігополії за принципом „ витрат плюс”. Теорія ігор у поведінці олігополіста. Матриця ігор. Ефективність олігополії порівняно з іншими ринковими структурами. Економічні наслідки олігополії. Сутність та основні риси ринку монополістичної конкуренції. Фактори диференціації продукту. Характеристика монополістичної конкуренції. Нецінова конкуренція. Диференціація продукту: сутність та фактори. Ринкова поведінка монополістичного конкурента у короткостроковому періоді. Вибір оптимального

обсягу виробництва фірми, що максимізує свій прибуток. Вибір оптимального обсягу виробництва фірмою, що мінімізує збитки. Модель Чемберліна, модель Гутенберга (модель двічі зламаної кривої попиту). Поведінка фірми монополістичного конкурента у довгостроковому періоді. Монополістична конкуренція у довгостроковому періоді. Довгострокова рівновага фірми (економічний, графічний, аналітичний аналіз). Економічна ефективність і монополістична конкуренція. Монополістична конкуренція та ефективність. Наслідки нецінової конкуренції для споживачів. Позитивні і негативні аспекти реклами. Надлишкова виробнича потужність і її наслідки для товаровиробника та суспільства в цілому.

1.2.6. Загальна характеристика факторних ринків. Ринок праці. Теорія граничної продуктивності та попит на ресурси. Ринки факторів виробництва, їх функції в економіці. Утворення похідного попиту. Гранична продуктивність і попит на ресурси. Зміни у попиті на ресурси, його еластичність. Оптимальне співвідношення ресурсів. Цінова еластичність попиту на ресурс виробництва. Фактори еластичності попиту на ресурси. Оптимальне співвідношення ресурсів. Правило мінімізації витрат. Ціноутворення на ринку ресурсів. Праця як фактор виробництва, її мобільність. Ринок праці. Характеристика досконалого конкурентного ринку праці. Граничний вигравш виробника від найманої праці. Обґрунтування рішення про наймання. Попит монополії на працю і монополістична рівновага. Монопольна влада продавців праці. Двостороння монополія і визначення реального рівня заробітної плати. Дискримінація на ринках робочої сили. Проблема еквівалентності праці.

1.2.7. Ринок капіталу. Ринок капіталу. Капітал як ресурс тривалого використання, форми капіталу. Поняття позичкового процента, вплив його ставки на короткострокові інвестиційні проекти підприємців. Обґрунтування інвестиційних рішень у тривалому періоді Ризик в інвестуванні та оцінка надійності вкладень. Ринок природних ресурсів. Земля як економічний ресурс: зміст, структура і особливості. Ціноутворення на відновлювані та не відновлювані природні ресурси. Ринок послуг землі та земельна рента. Орендна плата за землю. Ринок зелі та ціна землі. Часткова та загальна рівновага. Засади аналізу загальної рівноваги. Моделі загальної рівноваги: неокласична (Вальрасівська) та кейнсіанська. Аналіз загальної рівноваги, його етапи. Ефект зворотного зв'язку. Система рівнянь загальної рівноваги за Вальрасом. Критерій та оптимум Парето. Необхідність та вигоди ринкового обміну. Порівняння граничних норм заміщення для пар товарів, що обмінюються. Діаграма Еджуорта. Ефективність при обміні. Крива контрактів. Парето-оптимальний розподіл. Загальна рівновага за Парето. 3. Теорія загальної рівноваги та політика у галузі економіки добробуту. Критерії оцінки добробуту. Перша та друга теореми економіки добробуту. Функція суспільного добробуту. Зовнішні ефекти: негативні та позитивні зовнішні ефекти. Вади ринкового саморегулювання. Фактори неспроможності ринку. Негативні зовнішні ефекти (негативні екстерналії). Види негативних екстерналій. Види позитивних екстерналій. Методи державного регулювання зовнішніх ефектів. Суспільні блага та ефективність. Споживчі властивості суспільних благ: Загальнодоступність, неконкурентність, невиключеність. Проблеми регулювання виробництва і споживання суспільних благ. Оптимізація суспільного вибору.

Економічна оцінка суспільних проектів. Функції держави у регулюванні ефективності суспільних проектів.

2.2.2. Розподіл часу за модулями і змістовими модулями та форми навчальної роботи студента

Модулі (семестри) та змістові модулі	Всього, кредит/годин	Форми навчальної роботи			
		Лекц.	Сем., пр.	Лаб.	СРС
Модуль 1 <u>МІКРОЕКОНОМІКА</u>	4/144	8	8	-	128
ЗМ 1.1. Теорія поведінки споживача. Попит і пропонування, їх взаємодія та концепція еластичності.	1,5/60	4	2	-	54
ЗМ 1.2. Теорія виробництва. Ринки товарів і факторів виробництва	2,5/84	4	2	-	78

У процесі навчання слухачі отримують необхідні знання під час проведення лекційних аудиторних занять. Найбільш складні теоретичні питання винесено на розгляд і обговорення під час лекцій. Також велике значення в процесі вивчення й закріплення знань має самостійна робота.

2.2.3. Лекційний курс (заочне навчання)

Зміст	Кількість годин за спеціальностями (шифр, аббревіатура) 7.3050401 ЕП, 7.03005091 О і А
<i>ЗМ 1.1. Теорія поведінки споживача. Попит і пропонування, їх взаємодія та концепція еластичності</i>	4
1.1.1. Предмет і метод мікроекономіки.	0,5
1.1.2. Теорія граничної корисності і поведінка споживача.	0,5
1.1.3. Ординалістська теорія поведінки споживача.	0,5
1.1.4. Аналіз поведінки споживача.	0,5
1.1.5. Попит та пропонування, їх взаємодія.	2
<i>ЗМ 1.2. Теорія виробництва. Ринки товарів і факторів виробництва</i>	4
1.2.1. Мікроекономічна модель підприємства.	0,5
1.2.2. Витрати і результати виробництва.	1
1.2.3. Ринок досконалої конкуренції.	0,5
1.2.4. Монопольний ринок.	0,5
1.2.5. Олігополія та монополістична конкуренція.	0,5
1.2.6. Загальна характеристика факторних ринків. Ринок праці.	0,5
1.2.7. Ринок капіталу.	0,5
РАЗОМ	8

2.2.4. Практичні (семінарські) заняття (заочне навчання)

Зміст	Кількість годин за спеціальностями (шифр, аббревіатура) 7.3050401 ЕП, 7.03005091 О і А
ЗМ 1.1. <i>Теорія поведінки споживача. Попит і пропонування, їх взаємодія та концепція еластичності</i>	4
1.1.1. Предмет і метод мікроекономіки.	0,5
1.1.2. Теорія граничної корисності і поведінка споживача.	0,5
1.1.3. Ординалістська теорія поведінки споживача.	0,5
1.1.4. Аналіз поведінки споживача.	0, 5
1.1.5. Попит та пропонування, їх взаємодія.	2
ЗМ 1.2. <i>Теорія виробництва. Ринки товарів і факторів виробництва</i>	4
1.2.1. Мікроекономічна модель підприємства.	0, 5
1.2.2. Витрати і результати виробництва.	1
1.2.3. Ринок досконалої конкуренції.	0,5
1.2.4. Монопольний ринок.	0,5
1.2.5. Олігополія та монополістична конкуренція.	0,5
1.2.6. Загальна характеристика факторних ринків. Ринок праці.	0,5
1.2.7. Ринок капіталу.	0,5
РАЗОМ	8

2.2.5. Індивідуальні завдання: розрахунково-графічна робота

Тематика і порядок обрання тем РГР

Тематика РГР за варіантами і порядок обрання подані на С.76-99 видання «Методичні вказівки до самостійної роботи, практичних занять та виконання контрольних робіт з дисципліни «Мікроекономіка» (для студентів 2 курсу денної і 3 курсу заочної форм навчання напрямів підготовки: 6.030504 «Економіка підприємства» і 6.030509 «Облік і аудит») / Укл.: Островський І. А., Тимофієва С. Б. – Харків: ХНАМГ, 2009 – 111 с.».

За змістом РГЗ є письмовою формою самостійної роботи студентів, які, спираючись на теоретичні знання дисципліни, розробляють план, використовують літературу з теми, зокрема, періодичну, і оформляють текст за відповідними вимогами.

Обсяг РГЗ – учнівський зошит на 15-20 сторінок, або 10-15 аркушів формату А4 з вступом, теоретичною та практичною складовими. Формою підсумкового контролю є захист розрахунково графічної роботи, який є допуском до іспиту.

Номер теми обирається за двома останніми цифрами залікової книжки:

Дві останні цифри залікової книжки	Цифра зменшення	Номер теми контрольної роботи
01-30	-	01-30
31-60	30	01-30
61-90	60	01-30
91-99	90	01-09
00	-	10

За змістом РГЗ є письмовою формою самостійної роботи слухачів, які, спираючись на теоретичні знання дисципліни, розробляють план, використовують літературу з теми, зокрема, періодичну, і оформляють текст за відповідними вимогами. Розмір РГЗ –20-25 аркушів з вступом, двома-трьома питаннями для розгляду, висновками й списком літератури. Формою поточного контролю є захист роботи з наступним допуском до екзамену.

2.2.6. Самостійна навчальна робота студента

Самостійна навчальна робота розрахована на формування практичних навичок у роботі студентів зі спеціальною літературою, орієнтування їх на інтенсивну роботу, критичне осмислення здобутих знань і глибоке вивчення теоретичних і практичних проблем.

Форми самостійної роботи (за змістовими модулями)	Години	Форма звіту
1	2	3
ЗМ 1.1. Теоретичні основи макроекономіки	52	
1. Огляд основної та додаткової літератури	12	Конспект
2. Вивчення понятійного апарату змістового модулю	6	Конспект
3.Самостійний розгляд питань: „Криві Енгеля”. „Парадокс Гіффена”. „Надлишок споживача”, „Ринковий попит, методика його визначення”. „Ринкова пропозиція, її чинники та визначення”. „Основні теоретичні підходи до встановлення рівноваги: модель Л.Вальраса та модель А.Маршалла	16	Конспект
4. Розгляд контрольних запитань і прикладів тестових завдань.	6	Відповіді у зошиті
5. Розв’язання типових задач змістового модулю	8	Відповіді у зошиті
6. Обговорення та вибір теми контрольної роботи	4	Тема, план контрольної роботи
ЗМ 1.2. Економічні функції держави	76	
1. Огляд основної та додаткової літератури	12	Конспект
2. Вивчення понятійного апарату змістового модулю	6	Конспект
3.Самостійний розгляд питань: „Модифікації виробничої функції”. „Закон спадної віддачі і динаміка витрат” „Крива ринкової пропозиції на конкурентному ринку на тривалому інтервалі та її можливі конфігурації (галузі з постійними, зростаючими, спад ними витратами та їх комбінації).” „Досягнення та утримання ринкової влади монополістом у тривалому періоді”. „Інтерпретації дуополії – моделіБертрана, Штакельберга”. „Похідний характер попиту на ресурси”, „Ринок праці за досконалої та недосконалої конкуренції на ринку ресурсів”	24	Конспект

Продовження табл.

1	2	3
4. Розгляд контрольних запитань і прикладів тестових завдань	6	Конспект
5. Розв'язання типових задач змістового модулю	8	
6. Написання контрольної роботи. Подання на рецензування і захист контрольної роботи	20	Текст контрольної роботи
РАЗОМ	128	

2.3. Засоби контролю та структура залікового кредиту

2.3.1. Види та засоби поточного контролю

Види контролю та їх стислий зміст		Обсяг у годинах	
		Денне навчання	Заочне навчання
1.	Тестування	-	1
2.	Виконання та захист РГР	-	30

2.3.2. Види та засоби підсумкового контролю

1.	Екзамен за екзаменаційними білетами, які включають два теоретичні питання і задачі
----	--

2.3.2. Методи й критерії оцінювання знань

Для визначення рівня засвоєння слухачами навчального матеріалу використовують такі форми та методи контролю і оцінювання знань:

- виконання РГР
- тестування;
- складання екзамену.

Порядок здійснення поточного оцінювання знань студентів

Поточне оцінювання знань слухачів здійснюється під час захисту контрольної роботи і має метою перевірку рівня підготовленості до виконання конкретної роботи. Об'єктами поточного контролю є:

- активність та результативність роботи слухача над вивченням програмного матеріалу дисципліни, відвідування занять;
- виконання РГР.

Порядок і критерії оцінювання тестового контролю знань, навичок та вмінь слухачів

Тестовий контроль знань, умінь і навичок слухачів дозволяє ефективно й об'єктивно оцінювати успішність студентів. Критерії оцінювання тестових завдань залежать від їх типу.

Тестові завдання закритої форми

Тест-завдання закритої форми різняться за принципами побудови і відповідно мають і різні оцінювальні бали.

Прості альтернативні тест-завдання використовують для грубої перевірки правильності вибору або прийняття рішення у згорнутій формі й передбачають наявність двох варіантів організації відповіді типу „так - ні”; „правильно - неправильно” тощо. *Оцінюються в 1 бал.*

Тест-завдання з простим множинним вибором за принципом класифікації використовують тоді, коли кількість можливих варіантів відповідей менше трьох, але відповідь більш складна, ніж відповідь типу „так-ні”. Їх доцільно використовувати під час перевірки умінь вільно орієнтуватися у групі схожих понять, явищ, процесів тощо. *Оцінюються в 1 бал.*

Тестові завдання відкритого типу передбачають вільні відповіді. Вони не мають запропонованих варіантів відповідей і використовуються для виявлення знань термінів, визначень, понять тощо. За змістом тестові завдання відкритого типу являють собою твердження з невідомою змінною. *Оцінюються – в 1 бал - одне правильно вставлене слово, позначення, показник тощо.*

Проведення підсумкового контролю

Екзамен здійснюється у письмовій формі за екзаменаційними білетами, що містять два теоретичні питання і задачі. Залікові відповіді за білетами оцінюються з 2-бальною системою за національною шкалою («зараховано», «не зараховано»).

Оцінювання знань за 4-бальною системою за національною шкалою:

Отримані при вимірюванні різними методами й за різні види робіт (написання та захист контрольних робіт, розв’язання задач, результати тестування) оцінки, бали, відсотки складають врешті комплексну підсумкову (екзаменаційну) оцінку.

Слухач отримує оцінку „відмінно”, якщо він засвоїв основні поняття і категорії; вільно оперує необхідним науковим матеріалом; може самостійно аналізувати фактичний та науковий матеріал і робити узагальнення; може проаналізувати теорії, погляди, факти, що відображені в літературі; вільно володіє матеріалами; дає обґрунтовані відповіді на всі питання.

Студент отримує оцінку „добре”, якщо він засвоїв поняття, але в ряді випадків є неточності; оперує необхідним матеріалом, але зустрічаються неточності; може самостійно аналізувати фактичний матеріал, але узагальнення викликає труднощі; дає відповіді на всі питання, але проблеми висвітлюються не повністю; відповіді дає на всі питання, але матеріал одного з питань не повністю розкриває проблему, є неточності.

Студент отримує оцінку „задовільно”, якщо він засвоїв поняття і категорії нечітко, не послідовно; відчувається недолік знання наукового і фактичного матеріалу; може переказати учбовий матеріал з елементами практичного аналізу; відповіді на запитання дає не повні, допускає вагомі помилки.

Студент отримує оцінку „незадовільно”, якщо він не засвоїв основні поняття й категорії; не знає наукового і фактичного матеріалу; може лише переказувати учбовий матеріал; не може обґрунтувати відповіді на жодне питання; не може відповісти на питання екзаменаційних білетів

2.4. Інформаційно-методичне забезпечення

Бібліографічні описи, Інтернет адреси	ЗМ, де застосовується
1. Рекомендована основна навчальна література (<i>підручники, навчальні посібники, інші видання</i>)	
1. Базилевич В.Д. Мікроекономіка: підручник. К.: Знання, 2007. – 677 с.	1 – 2
2. Задоя А.О. Мікроекономіка. Курс лекцій та вправи. – К.: Знання, 2002. – 211 с. .	1 – 2
3. Нуреев Р.М. Курс мікроекономіки: Учебник для вузов, -- 2-е изд., зим. – М.: Норма, 2005. – 560 с.	1 – 2
2. Додаткові джерела (<i>довідники, нормативні видання, сайти Інтернет тощо</i>)	
1. Гальперин В.М., Игнатьев С.М., Моргунов В.И. Микроэкономика: Учебник в 2-х частях. СПб.: Питер, 2001. – с.	1 – 2
2. Макконнелл К., Брю С. Экономикс. Принципы, проблемы и политика. – М.: Инфра, 2000. – с.	1 – 2
3. Овчинников Г Микроэкономика, Конспект лекций. – СПб.: Питер, 2000.	1 – 2
4. Сборник задач по микроэкономике к «Курсу микроэкономике» Р.М. Нуреева / Гл. ред .д.э.к.н., проф, Р.М. Нуреев. – М.: Норма, 2004. – с. 432	1 – 2
5. http://www.bank.gov.ua	1 – 2
6. http://www.kmu.gov.ua	1 – 2
7. http://www.me.gov.ua	1 – 2
8. http://www.minfin.gov.ua	1 – 2
9. http://www.ssmc.gov.ua	1 – 2
10. http://www.ukrstat.gov.ua	1 – 2
11. http://www.worldbank.org.ru	1 – 2
3. Методичне забезпечення (<i>реєстр методичних вказівок, інструкцій до лабораторних робіт, планів семінарських занять, комп'ютерних програм, відео-аудіо-матеріалів, плакатів тощо</i>)	
1. Тимофієва С.Б., Шекшуев О.А. Мікроекономіка. Тексти лекцій та завдання до основних тем курсу (для студентів усіх форм навчання економічних спеціальностей). – Х.: ХНАМГ, 2004. -143 с.	1 – 2
2. Методичні вказівки до організації самостійної роботи, практичних занять та виконання контрольних робіт з дисципліни Мікроекономіка (для студентів 2 курсу денної і 3 курсу заочної форм навчання напрямів підготовки 6.030504 “Економіка підприємства” і 6.030509 “Облік і аудит”) / Укл.: Тимофієва С.Б. Харків: ХНАМГ, 2009 – 111 с.	1 – 2
3. Програма та робоча програма навчальної дисципліни „Мікроекономіка” для студентів 3 курсу заочної форми навчання напряму підготовки: 0501 (6.030509 „Облік і аудит” та 6.030504 „Економіка підприємства”).– Харків: ХНАМГ, 2009 – 44 с.	1 – 2
4. Тестовий контроль знань, умінь і навичок студентів з модуля „Мікроекономіка” (тестові завдання за змістовими модулями, підсумковий тест). Для студентів 2 курсу денних та 3 курсу заочної форм навчання спеціальності 6. 050100 „Економіка підприємства” ті „Облік і аудит”. Укл. Тимофієва С.Б. Харків: ХНАМГ, 2006 –59 с.	1 – 2

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Програма навчальної дисципліни та
робоча програма навчальної дисципліни

«Мікроекономіка»

*(для слухачів другої вищої освіти факультету
післядипломної освіти і заочного навчання, спеціальностей
7.03050901 – «Облік і аудит» і 7.03050401 – “Економіка підприємства”)*

Укладачі: **СІРЕНКО** Наталія Миколаївна,
КОЖОКІНА Катерина Олександрівна

В авторській редакції

Комп'ютерне верстання: *Н. Ю. Гаврилiна*

План 2012, поз. 462 Р

Підп. до друку 25.06.2012 р.
Друк на ризографі
Тираж 15 пр.

Формат 60х84/16
Ум. друк. арк. 1,2
Зам. № 8549

Видавець і виготовлювач:
Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК №4064 від 12.05.2011 р.